

planMER en Passende Beoordeling Omgevingsvisie Utrechtse Heuvelrug

Aanvullende notitie

2 augustus 2022

Kenmerk R002-1281326EZM-V01-kzo-NL

Verantwoording

Titel	
Opdrachtgever	Gemeente Utrechtse Heuvelrug
Projectleider	Joost de Jong
Auteur(s)	Elza van der Meer, Wendy Liefting, Marijke van den Heuvel
Tweede lezer	Joost de Jong
Projectnummer	1281326
Aantal pagina's	24
Datum	2 augustus 2022
Handtekening	Ontbreekt in verband met digitale verwerking. Dit rapport is aantoonbaar vrijgegeven.

Colofon

TAUW bv
Handelskade 37
Postbus 133
7400 AC Deventer
T +31 57 06 99 91 1
E info.deventer@tauw.com

Inhoud

1	Inleiding	4
1.1	Doel van de aanvullende notitie MER Omgevingsvisie Utrechtse Heuvelrug.....	4
1.2	Leeswijzer	5
2	Inzicht per deelgebied	5
2.1	Advies Commissie m.e.r.....	5
2.2	Vertalen ambities en opgaven voor de gemeente naar kwantitatieve ruimteclaims	5
2.3	Inzicht identiteit, ambities en effecten per gebied	7
2.3.1	Nederrijng gebied.....	7
2.3.2	De Heuvelrug	9
2.3.3	Gelderse Vallei.....	11
2.3.4	De Noordelijke flank.....	12
2.3.5	Langbroekerweteringgebied	13
2.3.6	Dorpskernen.....	15
3	Aandachtspunten per thema	19
3.1	Mobiliteit en gezondheid	19
3.2	Aanbevelingen voor borging landschappelijke en cultuurhistorische waarden	19
3.3	Natuur	20
3.4	Doelbereik	22
4	Monitoring en evaluatie	23

1 Inleiding

1.1 Doel van de aanvullende notitie MER Omgevingsvisie Utrechtse Heuvelrug

Voor de gemeente Utrechtse Heuvelrug is gelijktijdig met de ontwerp Omgevingsvisie¹ een plan-milieueffectrapport² (planMER) opgesteld. Het planMER heeft gedurende het traject waardevolle informatie opgeleverd voor de Omgevingsvisie. De Omgevingsvisie is gelijktijdig met het MER ter inzage gelegd van 1 maart tot en met 11 april 2022. In deze periode is ook de Commissie voor de m.e.r. (Commissie m.e.r.) gevraagd om een advies uit te brengen op het MER³. De Commissie m.e.r. geeft aan dat het MER op hoofdlijnen laat zien welke ambities, die de gemeente heeft opgenomen in de Omgevingsvisie, elkaar kunnen versterken en welke kunnen conflicteren. De ambities zijn nog niet uitgewerkt in concrete doelen voor de gemeente en voor deelgebieden. Het realiseren van de ambities is daardoor vooral afhankelijk van de uitwerking van de Omgevingsvisie in de verschillende deelgebieden. Er zijn dan ook nog veel onzekerheden over het bereiken van de ambities van de gemeente, aldus de Commissie voor de m.e.r.

Op basis hiervan stelt de Commissie m.e.r. dat op een tweetal punten nog relevante informatie ontbreekt⁴, namelijk:

- Inzicht in hoe de Omgevingsvisie doorwerkt in de deelgebieden binnen de gemeente. De deelgebieden verschillen sterk van karakter en kennen verschillende knelpunten en kansen. De analyse van synergie en strijdigheden tussen de ambities van de Omgevingsvisie houdt hier geen rekening mee omdat deze op hoofdlijnen en alleen voor de gemeente als geheel is uitgevoerd. De opgaven van de gemeente - zoals woningbouw, duurzame energieopwekking en toerisme - zullen per gebied heel anders uitwerken. Omdat de Omgevingsvisie keuzes per gebied bevat is inzicht hierin belangrijk. Zo kan het risico dat keuzes in de gebieden (onevenredig) ten koste gaan van bestaande waarden en/of ambities worden beheerst. Effecten op beschermde natuur (Natura 2000, Natuurnetwerk Nederland) spelen hierbij een grote rol
- Uitgebreidere aanzet voor monitoring en evaluatie. De keuzes in de gebieden zullen worden uitgewerkt in gebiedsgerichte of thematische programma's, het omgevingsplan en/of andere besluiten. Belangrijk is dat bij de uitwerking steeds integraal naar alle ambities en belangen wordt gekeken, en deze in samenhang worden beoordeeld. Om de integraliteit en samenhang in het vervolgproces goed te kunnen volgen, en zo nodig te kunnen bijsturen, is een daarop toegesneden monitoringsysteem cruciaal

In haar advies geeft de Commissie m.e.r. ook aandachtspunten voor het vervolg en leesbaarheid aan.⁵ Dit gaat niet om ontbrekende informatie in het planMER bij de Omgevingsvisie, maar zijn aandachtspunten voor eventuele milieueffectrapporten voor opvolgende besluiten. Deze aandachtspunten zijn waardevol. Deze aandachtspunten leiden niet tot een andere inhoud of

¹ Ontwerp Omgevingsvisie gemeente Utrechtse Heuvelrug (op 9 november 2021 is de ontwerp Omgevingsvisie goedgekeurd door het college en aan de raad voorgelegd)

² PlanMER en Passende Beoordeling Omgevingsvisie Utrechtse Heuvelrug (2021). Kenmerk: R001-1281326BJM-V01-kzo-NL

³ Commissie voor de m.e.r. (2022). Toetsingsadvies over het milieueffectrapport (projectnummer 3634)

⁴ Hoofdstuk 2 'Toelichting op het oordeel' in het advies van de Commissie voor de m.e.r.

⁵ Hoofdstuk 3 'Aandachtspunten voor het vervolg en leesbaarheid' in het advies van de Commissie voor de m.e.r.

effectbeoordeling van het planMER bij de Omgevingsvisie. Wel is voor een betere leesbaarheid een aangepaste grafiek van het doelbereik opgenomen in dit rapport (zie paragraaf 3.5).

De gemeente Utrechtse Heuvelrug heeft op basis van dit advies besloten om in een aanvullende notitie op het MER in te gaan op bovenstaande punten. Voor de navolbaarheid zijn de hierboven genoemde aanvullingen niet in het MER verwerkt, maar opgenomen in deze aanvullende notitie. Deze aanvulling vormt samen met het MER van 28 oktober 2021 een volledig MER⁶.

1.2 Leeswijzer

De gevraagde aanvullingen worden per hoofdstuk toegelicht. Hoofdstuk 2 gaat in op de uitwerking van effecten per deelgebied. Hoofdstuk 3 bevat een aanvulling op de belangrijkste aandachtspunten per thema. In hoofdstuk 4 wordt een uitgebreidere aanzet gegeven voor monitoring en evaluatie.

2 Inzicht per deelgebied

2.1 Advies Commissie m.e.r.

De Commissie adviseert om in een aanvulling op het MER, voordat het besluit over de Omgevingsvisie wordt genomen, een analyse per gebied (conform Hoofdstuk 4 van de Omgevingsvisie) uit te voeren. Daarvoor adviseert zij de volgende stappen:

- Het zoveel mogelijk vertalen van de ambities en opgaven voor de gemeente naar kwantitatieve ruimteclaims. Dit moet meer duidelijk maken in hoeverre er reden is om in de gebieden functies te combineren en/of prioriteiten te stellen, al of niet in samenwerking met andere partijen
- Analyse van synergie en strijdigheden per gebied. Dit leidt tot een beter beeld van de dilemma's en keuzemogelijkheden per gebied en de afhankelijkheid van (samenwerking met) andere partijen. Ook geeft dit inzicht in de mate waarin gemeentebrede ambities passen bij de mogelijkheden en de identiteit per gebied

2.2 Vertalen ambities en opgaven voor de gemeente naar kwantitatieve ruimteclaims

De Commissie adviseert om aan te geven welke ruimteclaims de ambities in de Omgevingsvisie met zich mee brengen. Een exacte ruimteclaim is in dit stadium van nog geen enkele ambitie bekend. Op basis van de Omgevingsvisie kan wel een orde van grootte worden aangegeven. Dit wordt hieronder per ambitie waarvoor dit relevant is nader toegelicht.

Duurzame energie

In de Omgevingsvisie wordt beschreven dat de gemeente ernaar streeft in 2025 0,08 TWh aan duurzame energie op te wekken door middel van windmolens, zonnenvelden, zonnepanelen op daken en eventuele nieuwe technieken. Het is nog onbekend in welke verhouding de

⁶ Behorend bij de Ontwerp Omgevingsvisie van de gemeente Utrechtse Heuvelrug die op 9 november 2021 door het college is goedgekeurd.

verschillende technieken wordt ingezet om de ambitie te behalen. Een mogelijke optie zou kunnen zijn om circa 80 ha zonnevelden aan te leggen om aan de ambitie te voldoen.

Duurzame voedselproductie

De ambitie duurzame voedselproductie geldt in feite voor alle gebieden waar agrarische activiteiten plaatsvinden binnen de gemeente. Die activiteiten liggen grofweg in het gehele buitengebied, behalve op de heuvelrug. De agrarische transitie die nodig is voor een duurzame voedselproductie bestaat niet uit een afzonderlijke ruimteclaim maar hangt samen met andere ruimteclaims zoals natuurontwikkeling, recreatie, energieopwekking en agrarisch gebruik.

Prettig wonen voor jong en oud

Hoofdstuk 4 van de Omgevingsvisie geeft een globaal beeld van de ruimteclaims voor woningbouw in de gemeente. In het buitengebied is in feite geen woningbouw voorzien, behalve op locaties van vrijkomende agrarische bebouwing (VAB) of woningen voor natuurbeheerders. Op dit moment is onbekend om hoeveel woningen dit gaat, aangezien niet bekend is hoeveel en waar agrarische bedrijven zullen verdwijnen. Onderstaande tabel laat de ambitie voor nieuwe woningen per dorp zien. In de tabel is aangegeven hoeveel woningen op inbreidingslocaties binnen de dorpen gebouwd kunnen worden. De rest zal buiten het dorp moeten komen of gerealiseerd moeten worden middels bijvoorbeeld woningsplitsing. Op dit moment is nog niet bekend waar deze woningen eventueel komen.

Tabel 2.1 Overzicht aantallen woningen per dorp

	Totaal benodigd tot 2040	Voorzien op inbreidingslocaties
Amerongen	220	146
Doorn	550	755
Driebergen-Rijsenburg	1.500	397
Leersum	710	235
Maarn	270	205
Maarsbergen	90	30
Overberg	50	16 + 50 (locatie Ster van Overberg)

Duurzaam bereikbaar

De ambitie duurzaam bereikbaar heeft voor het overgrote deel betrekking op het bestaande wegennet en heeft in dat opzicht een beperkte ruimteclaim. De gemeente geeft in de Omgevingsvisie aan de mogelijkheid van een nieuwe aansluiting van de N227 op de A12 te onderzoeken. De exacte ruimteclaim daarvan moet uit dat onderzoek blijken.

Klimaatbestendige omgeving / openbare ruimte en groen in de dorpen

Voor alle dorpen geldt dat ingezet wordt op vergroening door verharding te verwijderen. Op dit moment is nog onduidelijk hoeveel dit zal zijn. Door nieuwe woningen op inbreidingslocaties neemt het aandeel verhard oppervlak echter ook toe. Ontwikkeling van nieuwe natuur vindt waarschijnlijk plaats in gebieden die op dit moment een agrarische functie hebben. Eventuele natuurontwikkeling kan hier plaatsvinden in combinatie met andere functies zoals klimaatadaptatie, energieopwekking of recreatie.

Ruimte voor recreatie en toerisme

De ambities van de gemeente op het gebied van recreatie en toerisme zijn gericht op een kwaliteitsimpuls voor de recreatieparken. Dit geeft weliswaar geen extra ruimtelijke claim maar heeft wel gevolgen voor de drukte in het gebied, aangezien de parken dan jaarrond open mogen blijven. Voor het Lekdijkgebied wordt in de Omgevingsvisie de aanleg van een recreatiebos in de vorm van bijvoorbeeld een voedsel-, klimbos of educatief park genoemd in het binnendijs gelegen deel. Voor vrijwel alle deelgebieden in de gemeente wordt ingezet op een uitbreiding van de recreatiemogelijkheden. Hierbij kan gedacht worden aan een uitbreiding van het wandel- en fietsroutenet, de aanleg van wandelpaden en de realisatie van kleinschalige recreatie- en toerisme functies bij agrarische bedrijven (bijvoorbeeld een B&B, theetuin, boerengolf of speeltuin).

2.3 Inzicht identiteit, ambities en effecten per gebied

De Commissie m.e.r. geeft in het advies aan dat het MER onvoldoende aandacht besteedt aan de belangrijkste landschappelijke en cultuurhistorische waarden die samenhangen met de identiteit van de gebieden. In deze paragraaf wordt dit alsnog gedaan. Voor alle ontwikkelingen geldt dat aanvullend onderzoek nodig is om de effecten van ontwikkelingen op landschappelijke en cultuurhistorische waarden die door de Omgevingsvisie mogelijk gemaakt worden in beeld te brengen.

In de subparagrafen wordt per deelgebied ingegaan op de effecten van de ambities en beleidsmaatregelen zoals beschreven in de Omgevingsvisie. Voor bepaalde ontwikkelingen in de gemeente, zoals duurzame energieopwekking en aanpassen van de infrastructuur, geldt dat er een grote mate van onzekerheid is. In het hoofdrapport MER is ingegaan op de opgave voor 2035 uit de Regionale Energiestrategie (RES) ten aanzien van duurzame energieopwekking⁷. De Omgevingsvisie biedt geen aanvullende inzichten. Daarom bevat deze notitie geen aanvulling op hetgeen in het MER beschreven. Beoogde ontwikkelingen op het gebied van infrastructuur worden in onderstaande paragrafen toegelicht indien relevant voor dat deelgebied.

2.3.1 Nederrijng gebied

Het Natura 2000-gebied in de uiterwaarden bestaat uit graslanden, zeer oude meidoornhagen, knotwilgen, bosjes, en een geïsoleerde oude riviertak. Het gebied herbergt een bijzondere biodiversiteit. Het gebied is aantrekkelijk voor recreanten door de nabijheid van Kasteel Amerongen en het fraai, agrarisch gebied met rechte kavelstroken afgewisseld door kleine

⁷ PlanMER en Passende Beoordeling Omgevingsvisie Utrechtse Heuvelrug (2021). Kenmerk: R001-1281326BJM-V01-kzo-NL (pagina 42).

stukken bos. In het gebied bevinden zich historische boerderijen, Kasteel Natewisch, landgoed Kolland en landgoed Zuylestein. Met hun fraaie eikenlanen, essenhakhoutbosjes en populierenrijen trekken de landgoederen veel wandelaars. De aanwezige ontginningsstructuur is een belangrijk landschappelijk element in het gebied.

Belangrijkste opgaven

Voor dit gebied gelden het behoud en versterking van de natuur en biodiversiteit, het verbeteren van recreatiemogelijkheden en de transitie naar een duurzame landbouw als belangrijkste opgaven. Voor versterking van de natuur en biodiversiteit wordt vooral ingezet op het gebied dat de beschermde Natura 2000-status heeft. In het binnendijkse gebied voorziet de Omgevingsvisie in meer mogelijkheden voor recreatie en is ruimte voor de aanleg van nieuw bos voor kleinschalige recreatie en voedselproductie. Ook krijgt het veer bij Amerongen een kwaliteitsimpuls en wordt gekeken naar de mogelijkheden voor een Groene Entree aan de westkant van Amerongen. Om effecten van toerisme op waardevolle landschappelijke en natuurlijke waarden te voorkomen richt de gemeente zich vooral op kleinschalige, extensieve recreatie.

Het Nederrijngedebied wordt in de Omgevingsvisie niet aangemerkt als locatie voor woningbouw, behalve ter vervanging van vrijkomend agrarische bebouwing of ten behoeve van natuurbeheer. Buiten de Lekdijk wordt geen uitbreiding van bestaande recreatiemogelijkheden toegestaan. De beleidskeuzes en ambities voor nieuwe recreatiemogelijkheden en woningbouw leiden mogelijk tot negatieve effecten op natuur en biodiversiteit. Het uiteindelijke effect is afhankelijk van de functie die verdwijnt en de functie die ervoor in de plaats komt.

Daarnaast wordt in het gebied ingezet op duurzaam vervoer en het verminderen van gemotoriseerd verkeer op de Lekdijk. Dit is in lijn met de ambitie ten aanzien van het behoud en de versterking van de natuur en biodiversiteit, vooral in het gebied buiten de Lekdijk dat de beschermde Natura 2000-status heeft. Daarnaast speelt in het algemeen de neerslag van stikstof een belangrijke rol bij de natuurwaarden in het Natura 2000-gebied. Voor het verminderen van emissies van stikstof en fijnstof sluit de gemeente aan bij de provinciale aanpak. Hoe deze precies vorm krijgt is momenteel onduidelijk. De transitie naar een duurzame en circulaire bedrijfsvoering voor de agrarische sector heeft in dit gebied meer urgentie vanwege de nabijheid van het Natura 2000-gebied.

Onzeker is nog hoe in dit gebied omgegaan wordt met duurzaamheidsmaatregelen zoals zonnevelden en windmolens. Effecten hiervan zijn dan ook nog niet te bepalen. Hetzelfde geldt voor maatregelen ten aanzien van klimaatadaptatie. Beide ontwikkelingen kunnen invloed hebben op landschappelijke, cultuurhistorische, recreatieve en natuurlijke waarden.

Synergiën en strijdigheden

Voor dit gebied geldt dat de belangrijkste opgaven in het gebied (behoud en versterking van de natuur, in combinatie met recreatie) kunnen leiden tot een toenemend aantal bezoekers met een verstorend effect op de natuur- en stiltegebieden. Aan de andere kant kunnen ontwikkelingen ter

versterking van de natuur en biodiversiteit een positief effect hebben op de aanwezige natuurwaarden in het gebied. Doordat in het gebied nagenoeg geen ruimte is voor woningbouw (alleen ter vervanging van vrijkomende agrarische bebouwing of ten behoeve van natuurbeheer) worden hierdoor nauwelijks effecten verwacht. Wel kan door woningbouw elders in de gemeente de druk op dit natuurgebied toenemen als gevolg van recreatie. De gemeente zet met bepaalde beleidskeuzes en ambities in op terugdringen van verkeer door OV-gebruik en fietsverkeer te stimuleren wat kan bijdragen aan het verminderen van emissies van fijnstof en stikstof. Maatregelen ten behoeve van waterveiligheid en waterberging hebben geen direct effect op landschappelijke, cultuurhistorische of natuurwaarden.

De transformatie van de huidige landbouw naar kringlooplandbouw kan een positieve bijdrage leveren aan de natuur en biodiversiteit. Hoe de gemeente deze transitie wil ondersteunen wordt niet duidelijk uit de Omgevingsvisie. Door toepassing van het principe 'landschap van de toekomst' wil de gemeente nieuwe ontwikkelingen zo veel mogelijk inpassen binnen bestaande waarden en kenmerken van het landschap. Zo kan de transitie naar een duurzame en circulaire bedrijfsvoering aansluiten bij de landschappelijke en cultuurhistorische waarden in het gebied waardoor deze elkaar versterken.

Tot slot geldt dat een deel van de energieopgave van de gemeente waarschijnlijk in dit gebied zal terechtkomen. Hier kan de natuur door worden aangetast en verstoord. Mits goed ingepast, kan het op sommige plaatsen de natuur ook versterken (bijvoorbeeld extensieve zonneweide met tussen de panelen diverse inheemse begroeiing draagt meer bij aan de biodiversiteit van een gebied ten opzichte van grasweiland).

2.3.2 De Heuvelrug

De Heuvelrug is een belangrijk landschappelijk element, gevormd door de stuwwal die zich uitstrekt van Huizen tot Rhenen en die op veel plekken meer dan 60 m hoog is. Het gebied bestaat grotendeels uit bos met vaak nog eeuwenoude hakhoutstobben, maar ook beukenbossen en productiepercelen met naaldbomen. Het gebied heeft belangrijke waarde vanwege CO₂-opslag en de vorming van zuiver grondwater. Naast bos maken heidevelden en stuifzanden deel uit van de Utrechtse Heuvelrug. Bij het Leersumse Veld zijn oude veenplassen te vinden en bij Maarn ligt de voormalige zandafgraving van de spoorwegen. Het gebied kent bijzondere natuurwaarden als leefgebied voor onder andere reeën, dassen, en boommarters, en maakt onderdeel uit van het Natuur Netwerk Nederland (NNN). Ecoducten en faunapassages vormen belangrijke verbindingen tussen leefgebieden. Aan de voet van de heuvelrug loopt het bos over in de dorpen en open historische engen. De dorpen liggen tegen het bosgebied aan of er deels zelfs in. Ook landgoederen en buitenplaatsen van de Stichtse Lustwarande maken onderdeel uit van dit gebied, zoals Huis te Maarn en Kasteel Maarsbergen. Ze brengen cultuurhistorische structuren mee als lanen, tuinen, sterrenbossen, sprengen en zichtlijnen naar kerktorens en kastelen in de regio. Bovendien liggen bij Amerongen en Maarn twee zogeheten celtic fields en liggen overal in het gebied talrijke grafheuvels.

Belangrijkste opgaven

Voor het deelgebied de Heuvelrug gelden het behoud en versterking van aanwezige natuurwaarden, het verspreiden van de recreatiedruk en de bereikbaarheid van het gebied als belangrijkste opgaven. Er wordt ingezet op het aanpassen van de vegetatie om bosbranden te voorkomen en aan te sluiten bij de verandering van het klimaat. Door ecologische verbindingen aan te leggen wordt de connectiviteit met andere (natuur)gebieden verbeterd wat de biodiversiteit ten goede komt.

Het gebied maakt onderdeel uit van Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug en is geliefd bij toeristen, sporters en dagrecreanten. Er liggen verschillende vakantieparken, de recreatieterreinen Henschotermeer en Doornse Gat en een dicht netwerk van wandel-, fiets- en mountainbikeroutes. Bepaalde delen van het gebied zijn afgesloten ten behoeve van de natuur. Deze indeling in zones is belangrijk om de kwetsbare balans tussen recreatie en natuur te waarborgen. De Omgevingsvisie geeft aan dat voor woningbouw geen ruimte is in dit gebied. Voor recreatieparken geldt dat wordt ingezet op een kwaliteitsverbetering en geen uitbreiding van het aantal parken. Door een verbeterde zonering en het eventueel afsluiten van stukken natuur wil de gemeente de druk op het natuurgebied verspreiden. Tegelijkertijd kan door het beter toegankelijk maken van de bossen het aantal bezoekers van het natuurgebied toenemen met negatieve gevolgen op de natuurlijke waarden in het gebied als gevolg. Naast de recreatiedruk speelt de neerslag van stikstof een belangrijke rol bij de aanwezige natuurwaarden in het gebied. Het verminderen van de emissie van stikstof en fijnstof is van belang om de kwetsbare natuur te beschermen. Voor de aanpak hiervan sluit de gemeente aan bij de aanpak van de provincie. Hoe dit vorm krijgt is momenteel nog onzeker. Wel zet de gemeente in op het ontwikkelen van regiopoorten buiten het gebied nabij de knooppunten van OV en de A12 om zo een duurzamere ontsluiting van het gebied mogelijk te maken. Zo wordt autoverkeer in en op de Heuvelrug beperkt wat positieve gevolgen heeft voor de stikstofemissie in dit gebied. Ook fietsverkeer wordt gestimuleerd door doorfietsroutes te creëren langs bijvoorbeeld de N226 en de A12.

De gemeente zet in op het vasthouden van hemelwater in het gebied en het vastleggen van CO₂ in bomen en in de bodem. Hoe de gemeente dit wil realiseren is niet opgenomen in de Omgevingsvisie. Deze en overige maatregelen in het kader van klimaatadaptatie, energietransitie en veiligheid kunnen negatieve effecten hebben op de landschappelijke en cultuurhistorische waarden van de bestaande vegetatie en landschappelijke structuren. Het effect van deze maatregelen is echter nog niet in te schatten omdat deze plannen nog niet bekend zijn.

Synergiën en strijdigheden

Door de inzet op een versterkte zonering van het bosgebied, het spreiden van recreatie en inzet op onderzoek naar schaalvergroting van Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug is mogelijk sprake van een positief effect op natuur en behoud van biodiversiteit. De autonome toename van het aantal bezoekers van het Nationaal Park als gevolg van de voorgenomen woningbouw in de regio kan een verstoring effect hebben op de natuur- en stiltegebieden.

Door maatregelen te treffen die de risico's op natuurbranden en overstromingen (onder andere door het aanpassen van vegetatie) verkleinen zal de natuur in de toekomst weerbaarder worden

tegen klimaatverandering. Ook is in de Omgevingsvisie opgenomen dat hemelwater zoveel mogelijk geïnfilteerd gaat worden in de bodem van de Utrechtse Heuvelrug. Hierdoor wordt de omgeving weerbaarder voor klimaatverandering. In dit gebied wordt tevens ingezet op versterking van de biodiversiteit van de natuur aan de voet van de heuvelrug en worden archeologische vindplaatsen vindbaar en beleefbaar gemaakt.

2.3.3 Gelderse Vallei

De Gelderse Vallei is een laaggelegen gebied met een afwisselend landschap van weidegebied en kleine bos- en heidegebieden. De aanwezigheid van kwel, waterlopen als de Heijgraaf, en de overgang van hoog naar laag, van droog naar nat, maken dit gebied waardevol voor de biodiversiteit en als leefgebied voor bijvoorbeeld de das.

Belangrijkste opgaven

Voor de Gelderse Vallei gelden de vergroting van de biodiversiteit door de aanleg van ecologische verbindingzones en het terugbrengen van kleine landschapselementen, zoals erfscheidingen en houtopstanden als belangrijke opgaven. Ook de transitie naar een duurzame landbouwsector is hier een grote opgave. In dit gebied biedt de Omgevingsvisie ook ruimte voor de uitbreiding van recreatiemogelijkheden en kleinschalige woningbouw op locaties met vrijkomende agrarische bebouwing. Dergelijke ontwikkelingen kunnen mogelijk leiden tot een toename van uitstoot van stikstof en fijnstof met negatieve effecten op natuurgebieden tot gevolg.

Door hemelwater meer en beter te laten infiltreren wordt ruimte geboden aan opvangmogelijkheden zodat land minder gevoelig wordt voor weersextremen en boeren in droge periodes minder hoeven te beregenen. In het gebied zijn veel agrarische ondernemers met grotere, intensieve bedrijven gevestigd en is landbouw de hoofdfunctie. De gewenste omslag naar een circulaire, natuurinclusieve, klimaatneutrale en diervriendelijke landbouw is hier een flinke operatie en hiervoor is de gemeente afhankelijk van andere overheden en organisaties.

In het oostelijke deel van het gebied ligt het erfgoed van de Grebbelinie en De Groep, beide beschermd als rijksmonument. In De Groep zijn boerderijen te vinden die na de Tweede Wereldoorlog gebouwd zijn ter vervanging van boerderijen die vanwege de inwerkingtreding van de Grebbelinie waren verwijderd. De verkavelingsstructuur in het gebied is soms regelmatig in lange stroken en dan weer onregelmatig van vorm. Van oorsprong was het landschap hier deels halfopen. De gemeente geeft in de Omgevingsvisie aan in te zetten op behoud en versterking van de cultuurhistorische waarden in het gebied en geeft hiervoor diverse maatregelen (bijvoorbeeld zichtbaar en beleefbaar maken van archeologische vindplaatsen, behoud van cultuurhistorisch waardevolle elementen en structuren). Op dit moment is echter nog niet duidelijk hoe dit tot uitwerking zal komen.

De gemeente wil werken aan de verbetering van de luchtkwaliteit nabij Overberg en voldoen aan de onlangs aangescherpte advieswaarden van de WHO. Dit gebeurt onder andere door het terugdringen van gemotoriseerd verkeer in het gebied. Overige concrete maatregelen om de luchtkwaliteit te verbeteren worden niet genoemd.

Synergiën en strijdigheden

De aanleg van landschapselementen voor de versterking cultuurhistorische waarden heeft naar verwachting een versterkend effect op de biodiversiteit. Door hemelwater meer en beter te laten infiltreren wordt de omgeving weerbaarder voor klimaatverandering. Zo zorgt de gemeente voor natuur die tegen een stootje kan. De inzet op robuuste natuur en versterking van de biodiversiteit heeft een reducerend effect op de gevolgen van klimaatverandering voor de omgeving. De huidige landbouw gaat daarnaast transformeren naar kringlooplandbouw, wat meer natuurinclusief is. Ook draagt het terugdringen van gemotoriseerd verkeer positief bij op de versterking van de biodiversiteit en neemt het verstrend effect op de natuur van verkeer af. Dit kan enerzijds een positief effect hebben op de natuur aangezien er niet op natuurgronden gebouwd hoeft te worden. Anderzijds leiden meer recreanten en inwoners tot een toenemende druk op de natuur- en recreatiegebieden en tot een toename van verkeersstromen wat leidt tot negatieve effecten.

De te ontwikkelen kringlooplandbouw dient zo min mogelijk negatieve effecten te hebben op het milieu (bijvoorbeeld stikstof). Kringlooplandbouw is daarnaast klimaatneutraal, natuurinclusief, diervriendelijk en gezond voor de omwonenden. Agrarische activiteiten die bovendien goed samengaan met hogere grondwaterstanden, combinaties met vee, akkerbouw en duurzame energieopwekking zijn wenselijk. De afzetmarkt is tot slot zoveel mogelijk lokaal.

2.3.4 De Noordelijke flank

De Noordelijke flank kenmerkt zich door de overgang van bos naar open gebied en de aanwezigheid van kwel van de heuvelrug. Vanwege de bijzondere kwelnaatuur zet de gemeente in op het vastleggen van water in de bodem als buffer voor tijden van droogte. Rekening houdend met de aanwezige kwel in het gebied worden tevens nieuwe ecologische verbindingzones gecreëerd waardoor de biodiversiteit wordt versterkt.

Belangrijkste opgaven

Behoud en versterken van de natuur, uitbreiding van recreatiemogelijkheden en duurzame bereikbaarheid van het gebied vormen de belangrijkste opgaven in dit gebied. Recreanten weten het gebied te waarderen vanwege het afwisselende landschap en de goede bereikbaarheid. Zo ligt landgoed Kombos in het gebied, een landgoed met bijzondere natuur. Tegen de grens met Veenendaal ligt het erfgoed van de Grebbelinie: het Werk aan de Roode Haan uit 1785 en een inundatiestuw, tegenwoordig een recreatiegebied. Aan de bosrand bij de Dwarsweg nabij Overberg liggen drie vakantieparken. De gemeente zet in op verbetering en uitbreiding van de recreatiemogelijkheden voor wandelaars en fietsers. De recreatieterreinen bij Overberg krijgen een kwaliteitsimpuls en worden beter aangesloten op bestaande wandel- en fietsroutes. In het gebied is geen ruimte voor woningbouw, behalve ter vervanging van vrijkomende agrarische bebouwing of ten behoeve van natuurbeheer. De beleidskeuzes en ambities voor nieuwe recreatiemogelijkheden en eventuele woningbouw leiden mogelijk tot negatieve effecten op natuur en biodiversiteit.

In het westelijke deel van het gebied is de kavelstructuur onregelmatig, terwijl in de oostelijke helft juist langgerekte regelmatige kavelcomplexen te vinden zijn. De gemeente zet in op behoud en

versterking van de cultuurhistorische waarden in dit gebied waardoor mogelijk positieve effecten te behalen zijn. Hoe en waar de gemeente cultuurhistorische waarden wil behouden en/of versterken is echter niet duidelijk. De agrarische bedrijven in het gebied zijn overwegend klein van schaal. Door (verdere) extensivering van de landbouw en ruimte voor experimenten die bijdragen aan duurzaamheid en natuurinclusiviteit neemt de druk op het landelijk gebied toe. Dit kan mogelijk zowel negatieve als positieve effecten hebben op behoud van landschappelijke en cultuurhistorische waarden in het gebied, afhankelijk van de uitwerking van de plannen.

Het gebied wordt doorsneden door de snelweg A12 en de spoorlijn Utrecht-Arnhem. De gemeente wil werken aan verbetering van de luchtkwaliteit nabij Overberg en voldoen aan de onlangs aangescherpte advieswaarden van de WHO. Dit gebeurt onder andere door het terugdringen van gemotoriseerd verkeer in het gebied door het realiseren van toegangspoorten voor bezoekers nabij Station Maarn en de A12-afrit. Overige concrete maatregelen om de luchtkwaliteit te verbeteren worden niet genoemd.

Synergiën en strijdigheden

De nieuwe ecologische verbindingzones bieden mogelijkheden voor zowel versterking van de biodiversiteit als de versterking van landschappelijke en cultuurhistorische waarden in het gebied. Ook draagt de landbouwtransitie, waarin de agrariër meer beheerder van het landschap wordt en minder voedselproducent, bij aan mogelijkheden voor behoud en versterking van landschappelijke en cultuurhistorische waarden. Behoud en versterking van deze waarden kan meer recreanten naar het gebied trekken wat mogelijk negatieve gevolgen heeft voor de recreatiedruk op de natuur. Uitbreiding van recreatiemogelijkheden en woningbouw kan plaatsvinden op locaties ter vervanging van vrijkomende agrarische bebouwing. Dit kan enerzijds een positief effect hebben op de natuur aangezien er niet op natuurgronden gebouwd hoeft te worden. Anderzijds leiden meer recreanten en inwoners tot een toenemende druk op de natuur- en recreatiegebieden. Door het watersysteem te optimaliseren zorgt de gemeente voor natuur die tegen een stootje kan en bestand is tegen de gevolgen van klimaatverandering.

Door toegangspoorten te realiseren neemt de verkeersdruk in de natuurgebieden af. Lokaal kan dit negatieve gevolgen hebben voor het leefklimaat van inwoners vanwege een toename van verkeersoverlast.

2.3.5 Langbroekerweteringgebied

Dit gebied strekt zich uit ten zuiden van Driebergen-Rijsenburg, Doorn en Leersum en de N225. Het vormt de overgang van de beboste heuvelrug naar het open rivierenlandschap van de Langbroekerwetering en de Krommerijn. Voor het gebied zet de gemeente in op het verzachten van de heuvelrug naar open gebied door middel van nieuwe verbindingen zoals houtopstanden. Natuurkerngebieden (kleinschalige 'stepping stones' in het landschap) worden aangebracht om de biodiversiteit te versterken

Nog half in het bosgebied liggen de vroegmiddeleeuwse engen met hun onregelmatige kavelvormen, bijvoorbeeld bij de Buurtweg en Darthuizerweg. Richting het zuiden begint de

regelmatige structuur van langgerekte kavels in vaste afmetingen. Het is een fraai coulisselandschap met oude lanen, graslanden, knotwilgenrijen en hakhoutbosjes. Er liggen historische boerderijen en schaapskooien. Inpassing van nieuwe functies in dit landschap – veelal op agrarische grond – luistert nauw vanwege de unieke landschappelijke en cultuurhistorische waarden van dit gebied. Daarnaast kent het gebied diverse kastelen en landgoederen, zoals Sterkenburg, Moersbergen, Broekhuizen en Hardenbroek. Bij de kastelen horen vaak uitgestrekte tuinen en agrarische gronden, inclusief boerderijen. Het landschap is kleinschalig en afwisselend en is bovendien beschermd als stiltegebied. Het vormt daardoor een mooi leefgebied voor bijzondere planten en dieren zoals dassen en reeën.

Belangrijkste opgaven

De belangrijkste opgaven in dit gebied zijn behoud en versterking van de cultuurhistorische waarden in dit gebied, het versterken van de biodiversiteit en extensivering van de landbouw. De voorheen veel sterkere afwisseling tussen open- en beslotenheid van het landschap wil de gemeente versterken door kleine landschapselementen terug te brengen. Voor de landgoederen en buitenplaatsen wordt flexibel omgegaan met het bepalen van de bestemming. Het gebied wordt aantrekkelijker gemaakt voor recreatie door verbetering en uitbreiding van de recreatiemogelijkheden voor wandelaars en fietsers. In het gebied is geen ruimte voor woningbouw, behalve ter vervanging van vrijkomende agrarische bebouwing of ten behoeve van natuurbeheer.

Door water vast te houden in de bodem wordt een buffer voor tijden van droogte gerealiseerd. Ook heeft het vasthouden van water een positief effect op de aanwezige kwelnatuur. Door meer en beter hemelwater te laten infiltreren wordt ruimte geboden aan opvangmogelijkheden zodat land minder gevoelig wordt voor weersextremen en boeren in droge periodes minder hoeven te beregenen. De agrarische bedrijven in het gebied zijn voornamelijk melkveehouderijen. De gemeente streeft in dit gebied naar verdere extensivering van de landbouw en biedt ruimte aan experimenten die bijdragen aan duurzaamheid en natuurinclusiviteit. De agrariër zal hier meer beheerder van het landschap worden en minder voedselproducent. Extensivering van de landbouw en experimenten die bijdragen aan duurzaamheid en natuurinclusiviteit bieden tevens mogelijkheden voor waterberging.

Doorgaand verkeer buiten de N227 wil de gemeente zo veel mogelijk voorkomen. Er wordt ingezet op een snelfietsroute tussen Veenendaal en Utrecht op de bestaande wegen in dit gebied.

Synergiën en strijdigheden

Eenzijds zet de gemeente in op het creëren van zachtere overgangen tussen bos en open landschap. Dit heeft een positieve invloed op het versterken en verbinden van natuurtypen en draagt positief bij aan de biodiversiteit. Anderzijds heeft de gemeente de ambitie te zorgen voor een sterkere afwisseling tussen open- en beslotenheid van het landschap door landschapselementen terug te brengen. Dit draagt bij aan behoud en versterking van landschappelijke en cultuurhistorische elementen. Dit kan elkaar zowel negatief als positief beïnvloeden, afhankelijk van de uitwerking.

Uitbreiding van recreatiemogelijkheden en woningbouw kan plaatsvinden op locaties ter vervanging van vrijkomende agrarische bebouwing. Dit kan enerzijds een positief effect hebben op de natuur aangezien er niet op natuurgronden gebouwd hoeft te worden. Anderzijds leiden meer recreanten en inwoners tot een toenemende druk op de natuur- en recreatiegebieden. Door het watersysteem te optimaliseren zorgt de gemeente voor natuur die veerkrachtig is en bestand is tegen de gevolgen van klimaatverandering. Klimaatverandering vormt echter een belangrijke bedreiging voor de bijzondere kwelnaatuur in het gebied.

Door extensivering van de landbouw en ruimte voor experimenten die bijdragen aan duurzaamheid en natuurinclusiviteit neemt de druk op het landelijk gebied toe. Dit kan mogelijk zowel negatieve als positieve effecten hebben op behoud van landschappelijke en cultuurhistorische waarden in het gebied, afhankelijk van de uitwerking van de plannen.

2.3.6 Dorpskernen

De gemeente Utrechtse Heuvelrug bestaat uit zeven dorpen: Amerongen, Doorn, Driebergen-Rijsenburg, Leersum, Maarn, Maarsbergen en Overberg.

Bijzonder aan Amerongen is uiteraard de hoge cultuurhistorische waarde van het oude dorp en Kasteel Amerongen. Deze zijn beschermd met de wettelijke status van beschermd dorpsgezicht. Maatregelen vanwege klimaatadaptatie en duurzaamheid kunnen daar wel een plek krijgen maar worden steeds aan deze beschermde status getoetst. Voor Doorn geldt de ruimtelijke waarden met name de fraaie woongebieden, het historische centrum, buitenplaatsen van de Stichtse Lustwarande en Huis Doorn betreffen. Ook zijn er hoge natuurwaarden vanwege de lanen en groene plekken die als ecologische verbindingzones fungeren. Ook in Driebergen-Rijsenburg worden de hoge waarden vertegenwoordigd door de fraaie woongebieden, twee historische dorpscentra en de buitenplaatsen van de Stichtse Lustwarande. De cultuurhistorische waarden van het centrum van Rijsenburg worden beschermd door de wettelijke status van beschermd dorpsgezicht. Ook zijn er hoge natuurwaarden vanwege de lanen en groene plekken die als ecologische verbindingzones fungeren. Leersum heeft als belangrijke waarden zijn historisch centrum en fraaie woongebieden. Het dorp heeft prima voorzieningen, maar die staan wel onder druk vanwege het stagnerende inwoneraantal. Dat maakt dat er voor Leersum een grotere vitaliteitsopgave ligt dan voor de andere dorpen. Ook Maarn wordt gekenmerkt door fraaie, bosachtige woongebieden. Het dorp is voorzien van een treinstation, waarvan echter de economische toekomstbestendigheid onder druk staat. De waarden van Maarsbergen zitten hem in de goede bereikbaarheid vanwege de aansluiting op de A12 en ook het dorpse karakter. Dit karakter zal waarschijnlijk verbeterd worden wanneer de spoorovergang ondertunneld wordt en de aansluiting van de N226 met de A12 naar buiten het centrum wordt verplaatst. Daarmee ontstaat een relatief rustig centrumgebied. Overberg is een klein dorp met een grote sociale samenhang.

Belangrijkste opgaven

Voor veel ambities die in de Omgevingsvisie worden beschreven geldt dat deze relevant zijn voor alle dorpen. Deze paragraaf bevat daarom een beschrijving van beleidskeuzes en ambities die relevant zijn voor alle dorpen. Indien de Omgevingsvisie nader gedetailleerde keuzes bevat voor specifieke dorpen worden die tevens beschreven.

Vanuit de rijke geschiedenis kennen de dorpen veel cultuurhistorisch en archeologisch waardevolle elementen. Voor alle dorpen geldt dan ook dat de Omgevingsvisie stelt dat bij de inpassing van nieuwe ontwikkelingen rekening gehouden wordt met de aanwezige cultuurhistorische en archeologische waarden. Voor Amerongen geldt dit met name binnen het beschermde dorpsgezicht. Voor Doorn en Driebergen-Rijsenburg geldt dat voor een nieuwe visie op het centrum de cultuurhistorische en groene kwaliteit van de Stichtse Lustwarande het uitgangspunt zijn. Hoe de gemeente dit precies gaat doen is echter onduidelijk.

De Omgevingsvisie geeft wel aan welke aantallen woningen per dorpskern gerealiseerd kunnen worden door middel van inbreidingslocaties. In de visie wordt echter ook beschreven dat nog onderzocht moet worden of het resterende deel van de woningbouwopgave ook binnen de dorpen gerealiseerd kan worden of dat uitgeweken moet worden naar de randen buiten het dorp. Het beleid in de Omgevingsvisie ten aanzien van woningbouw richt zich in alle dorpen op het realiseren van nieuwe woningen om het dorp vitaal te houden en uitdrukkelijk niet op 'groeien om te groeien'. De komende 10 jaar vindt woningbouw daarom alleen binnen de rode contouren plaats. Bij de beoordeling hoeveel ruimte daar binnen het dorp voor is, wordt gekeken naar de omgevingskwaliteit binnen en buiten het dorp. Dat betekent dat er een balans moet zijn tussen bebouwde en groene ruimte binnen het dorp, maar dat tegelijk ook voldoende ruimte binnen het dorp wordt benut om het buitengebied zo veel mogelijk te vrijwaren van extra bebouwing. Door aan woningbouw de voorwaarde te verbinden dat deze natuurinclusief, klimaatadaptief en energieneutraal moet zijn, wordt de impact op het milieu enigszins beperkt. Wanneer echter blijkt dat een deel van de woningopgave wel in het buitengebied wordt opgevangen geldt dat er nadelige effecten kunnen optreden op landschappelijke waarden en kenmerken. Daarnaast geldt dat voor alle dorpen de gemeente wil inzetten op het verbinden van toeristen aan het dorp zodat de lokale economie hiervan profiteert. Het effect van woningbouw en (extra) recreatiemogelijkheden op waardevolle cultuurhistorische en landschappelijke elementen is nog onduidelijk. Het is immers nog niet bekend waar precies welke aantallen woningen moet komen en waar toeristische recreatiemogelijkheden worden gerealiseerd. Nieuwbouw en (extra) recreatiemogelijkheden zorgen mogelijk voor aanvullende knelpunten op het gebied van bereikbaarheid, verkeersoverlast en aan verkeer gerelateerde aspecten zoals geluid, luchtkwaliteit en verkeersveiligheid.

De gemeente zet in op het op peil houden van het voorzieningenniveau. Voor Amerongen geldt dat gestreefd wordt naar een betere balans tussen verschillende functies. Voor dorpen als Driebergen-Rijsenburg, Doorn, Leersum en Maarn geldt dat herontwikkelingen in het centrum en intensivering en clustering van functies/ontmoetingsplekken moeten bijdragen aan het op peil houden van het voorzieningenniveau. Voor alle dorpen geldt dat inwoners zelf ook een belangrijke

rol hebben voor het opstarten of in stand houden van sociale- of speelvoorzieningen. Verbeterde ontmoetingsplekken dragen tevens bij aan de sociale samenhang in de dorpen. Door leegstand van agrarische bedrijven en op bedrijventerreinen tegen te gaan worden onveilige situaties en ondermijning tegen gegaan.

Voor de gehele gemeente geldt dat wordt ingezet op versterking van de biodiversiteit en beschermde kwetsbare planten- en diersoorten. Nieuwe ontwikkelingen dienen zo veel mogelijk natuurinclusief en klimaatadaptief te zijn. Nieuw groen dient aan te sluiten bij het historische karakter van de dorpskernen. Voor Leersum geldt dat het door een valwind getroffen gebied vraagt om herstel en herinrichting. De schade aan de openbare ruimte, monumenten en het groene karakter van Leersum wordt hersteld. Bij de herinrichting wordt rekening gehouden met klimaatbestendigheid en de biodiversiteit. De Rijksstraatweg wordt in oude luister hersteld door de authentieke lanenstructuur met bomenrijen terug te brengen.

Meer groen heeft een positief effect op de openbare ruimte en draagt bij aan het oplossen van de waterproblematiek als gevolg van extreme buien en het verlagen van hittestress (bijvoorbeeld aanpassen 5-mei plein Maarn). De gemeente streeft immers naar het zo veel mogelijk infiltreren van overtollig water, zowel bovengronds als ondergronds. Door meer groen te realiseren en het dorp aantrekkelijk in te richten voor fietsers en wandelaars wordt gezond beweeggedrag gestimuleerd. Hoe de inloopmogelijkheden naar de omliggende natuur worden gerealiseerd en hoe dit zich verhoudt tot nieuwbouw van woningen is echter nog onduidelijk.

Voor alle dorpen geldt dat de gemeente inzet op het terugdringen van de verkeersdruk. Voor Amerongen geldt dat de mogelijkheden voor een eenvoudige nieuwe Groene Entree onderzocht wordt om de parkeeroverlast in het dorp zo veel mogelijk te beperken. Ook de overlast van gemotoriseerd verkeer van en naar het veer wil de gemeente beperken. Hoe dit dient te gebeuren is echter niet duidelijk. Voor Doorn moet nog onderzocht worden hoe de verkeersdruk in het centrum teruggedrongen kan worden, rekening houdend met de groei van Wijk bij Duurstede en de ontwikkeling van woningen. Voor Driebergen-Rijsenburg wordt gewerkt aan een oplossing waarbij de drukte van gemotoriseerd verkeer op de Hoofdstraat ter hoogte van de Traaij wordt teruggedrongen en de fietser meer plek krijgt. Het stationsgebied wordt ontwikkeld tot een OV-knooppunt, met meer kantoren en woningen. Ook zet de gemeente in op hoogfrequent treinvervoer en behoud van de IC-status voor station Driebergen-Zeist. Voor Leersum geldt dat de verkeersdruk op de Rijksstraatweg moet worden teruggedrongen door de weg anders (en met meer groen) in te richten en met meer ruimte voor fietsers. Om de verkeersdruk in Maarn te verlichten is een aansluiting van de N227 op de A12 in de richting van Arnhem nodig. De gemeente wil echter geen negatieve gevolgen voor de leefbaarheid in de andere dorpen en de kwaliteit van de natuur vanwege eventuele verkeersaanzuigende werking. Daarom wordt nog gezocht naar een oplossing voor het verkeer op de N227. Station Maarn zal een flinke impuls krijgen om ook in de toekomst verzekerd te kunnen zijn van bereikbaarheid met trein. Naast voldoende overstapmogelijkheden op fiets, auto of OV wordt hier een toegangspoort (entree) voor bezoekers gerealiseerd, die vanuit daar te voet of fiets het Nationaal Park in kunnen trekken. In Maarsbergen wordt verkeer in het centrum sterk teruggedrongen door de grote infrastructurele

veranderingen die op korte termijn plaatsvinden. In het nieuwe te ontwikkelen centrumgebied staat vertoeven en ontmoeten voorop en is het verkeer te gast. Minder verkeersdruk in het centrumgebied kan lokaal een positief effect hebben op de luchtkwaliteit en geluidsoverlast. Ook hebben minder verkeersbewegingen een positief effect op de uitstoot van fijnstof en stikstof op omliggende natuur. Op de plek van de te ontwikkelen infrastructuur kan echter sprake zijn van meer geluidsoverlast, een vermindering van de luchtkwaliteit en meer fijnstof en stikstof. Door een toename van het aantal woningen en het aantal recreanten kan de verkeersdruk (en nadelige gevolgen zoals geluid, luchtkwaliteit en verkeersveiligheid) toenemen.

Voor alle dorpen geldt dat de duurzaamheidsmaatregelen een onzekere factor is. In de dorpen geldt dat de gemeente inzet op energiebesparing (bijvoorbeeld met isolatie van gebouwen) en energieopwekking door middel van zonnepanelen op daken. Deze maatregelen hebben ruimtelijke impact. Bij de gebouwen met een wettelijke monumentale status betekent dit dat met maatwerk moet worden gekeken hoe de cultuurhistorische waarden zo min mogelijk worden kunnen aangetast.

Synergiën en strijdigheden

Voor alle dorpen geldt dat de gemeente nieuwe woningbouw grotendeels op inbreidingslocaties wil realiseren. Het is echter de vraag of de volledige woningbouwopgave van de gemeente mogelijk is op inbreidingslocaties. De Omgevingsvisie geeft aan dat mogelijk een deel van de woningen aan de randen van het dorp gerealiseerd zal worden. Wanneer ook in het buitengebied gebouwd wordt heeft dit mogelijk negatieve effecten op het aanwezige groen in de gemeente. Daarnaast zal ook een deel van de energieopgave waarschijnlijk in het buitengebied terecht komen. Hier kunnen natuurwaarden door worden aangetast en het kan negatieve effecten hebben op het aanzicht van recreatiegebieden. Mits goed ingepast, kan het op sommige plaatsen de natuur en recreatiemogelijkheden ook versterken. De gemeente heeft niet als doel om meer mensen naar de natuur- en recreatiegebieden te halen, maar om de stromen beter te managen. Dit kan een positieve invloed hebben op de waarden in natuur- en recreatiegebieden. Aan de andere kant kan het beperkend werken op de wens om recreatie meer te spreiden.

Naast duurzame energieopwekking stelt de Omgevingsvisie dat de gebouwde omgeving, inclusief monumenten, een bijdrage moet leveren aan verduurzaming. Dit kan de cultuurhistorische waarde van gebouwen aantasten, maar het kan ook een manier zijn om deze gebouwen in stand te houden. Hetzelfde geldt voor beschermde groene structuren, landgoederen en buitenplaatsen. De te nemen maatregelen tegen klimaatverandering hebben daarnaast een versterkend effect op de conservering van archeologische sporen in de bodem.

Een toename van het aantal inwoners en recreanten kan leiden tot meer verkeer en daarmee gepaard gaande effecten zoals geluidsoverlast in woon- en recreatiegebieden. Aangezien de capaciteit van het wegennet niet zal worden uitgebreid leidt een toenemend aantal forensbewegingen tot opstoppingen en files. De gemeente zet in op zo veel mogelijk duurzame vervoersmogelijkheden om de verkeersdruk te beperken. De ontwikkeling van een OV-knooppunt in Driebergen-Rijsenburg draagt hier positief aan bij. Onduidelijk is echter nog hoe de

verkeersdrukte in Maarn tegengegaan wordt aangezien een aansluiting van de N227 op de A12 nodig is, maar de gemeente geen negatieve gevolgen wil op de leefbaarheid. Daarnaast mag er geen sprake zijn van negatieve gevolgen op de kwaliteit van natuur. De verplaatsing van de aansluiting van de N226 en de A12 in Maarsbergen heeft naar verwachting positieve effecten op de leefbaarheid in het centrum (minder verkeer, minder geluidsoverlast, verbeterde luchtkwaliteit). De ontwikkeling kan echter wel leiden tot negatieve effecten elders (onder andere meer geluidsoverlast en verminderde luchtkwaliteit) ter plaatse van de nieuwe aansluiting.

Door OV-gebruik te stimuleren en te zorgen voor voldoende en veilige fietspaden zet de gemeente in op duurzaam vervoer. Of dit de toename van het aantal autobewegingen opheft is op voorhand moeilijk te voorspellen.

3 Aandachtspunten per thema

De Commissie m.e.r. geeft in haar advies⁸ voor een aantal thema's belangrijke aandachtspunten aan die belangrijk zijn voor de Omgevingsvisie en voor de uitwerking in gebieden. Vanwege de navolgbaarheid en leesbaarheid van dit document zijn deze thema's in dit hoofdstuk specifiek uitgewerkt in navolgende paragrafen.

3.1 Mobiliteit en gezondheid

De Commissie m.e.r. geeft aan dat de verkeerssituatie op verschillende locaties in de gemeente een grote rol speelt in de fysieke leefomgeving. In de huidige situatie leidt de verkeersdruk tot knelpunten op het gebied van geluid, luchtkwaliteit en verkeersveiligheid. Maatregelen om die verkeersdruk te verminderen worden de komende jaren uitgewerkt op programmaniveau. Zo komt er mogelijk een programma rond het thema *Vitale Dorpen*. Daarbinnen kan gewerkt worden aan de verkeerssituatie in de verschillende dorpen. In een mogelijk op te richten programma Buitengebied in balans wordt de verkeersdruk in het buitengebied aangepakt.

3.2 Aanbevelingen voor borging landschappelijke en cultuurhistorische waarden

De gemeente heeft veel landschappelijke en cultuurhistorische waarden die als zeer waardevol en belangrijk worden gezien. De aanwezigheid van groen dichtbij en de identiteit van de verschillende landschappen worden hoog gewaardeerd door inwoners van de gemeente. De gemeente wil bestaande waarden en eigenschappen versterken. Er spelen diverse opgaven op het gebied van wonen, recreatie, natuur, landbouw en energie. Cultuurhistorische en landschappelijke waarden zijn momenteel voor een groot deel geborgd in de wettelijke status van beschermd gemeentelijk monument, rijksmonument of beschermd dorpsgezicht en in de bestemmingsplannen (die samen het omgevingsplan zullen vormen). Daarnaast werkt de gemeente de komende jaren aan een actualisatie van het Landschapsontwikkelingsplan (LOP) uit 2010, dat de kwaliteiten van het landschap in de hele gemeente beschrijft en een leidraad biedt om die te behouden.

⁸ Zie paragraaf 2.2. Commissie m.e.r. Omgevingsvisie gemeente Utrechtse Heuvelrug, Toetsingsadvies over het milieueffectrapport. 24 mei 2022 / projectnummer: 3634

Voor het behoud en mogelijk versterken van landschappelijke en cultuurhistorische waarden gaat de gemeente uit van een 'landschap van de toekomst'. In het 'landschap van de toekomst' worden nieuwe elementen zo ingepast dat ze zo min mogelijk afbreuk doen aan de identiteit en basiskwaliteiten van een gebied (en waar mogelijk positief bijdragen). In het landschap van de toekomst worden verschillende functies zo veel mogelijk gecombineerd omdat de ruimte beperkt is. Een agrariër is bijvoorbeeld niet alleen agrariër, maar ook beheerder van het landschap, energieproducent, expert in circulaire productie en heeft vooral een lokale afzetmarkt.

Het toepassen van het principe 'landschap van de toekomst' zal een belangrijke plek krijgen in de programma's die de gemeente voornemens is op te richten ter uitvoering van de Omgevingsvisie. Naar verwachting komt er een programma gericht op het buitengebied (Buitengebied in balans) en een programma voor de dorpen (Vitale dorpen). In beide programma's zullen landschap en cultuurhistorie steeds een factor zijn waar rekening moet worden gehouden. Voor het buitengebied zal op programmaniveau het inpassingsprincipe *Landschap van de toekomst* worden uitgewerkt aan de hand van het te actualiseren LOP.

Een belangrijk aandachtspunt bij het toepassen van het principe 'landschap van de toekomst' is de balans tussen behoud en ontwikkeling om de identiteit van de verschillende landschapstypen voldoende te waarborgen. Door middel van creatieve manieren kunnen functies met elkaar gecombineerd worden en kunnen functies zo vormgegeven worden dat ze optimaal opgaan in het landschap.

3.3 Natuur

De Commissie adviseert om in een aanvulling op het MER, voordat het besluit over de Omgevingsvisie wordt genomen, een aanvulling op de Passende Beoordeling op te nemen. De Commissie geeft aan graag een aanvulling te zien op de volgende onderdelen:

- Effecten van stikstofdepositie op de Veluwe
- Analyse van de ambitie 'duurzame en toekomstbestendige agrarische sector'
- Effecten van verdroging toelichten
- Een beschrijving van mogelijke oplossingen of maatregelen waarmee negatieve effecten op Natura 2000-gebieden voorkomen kunnen worden

Deze paragraaf bevat de aanvulling op bovengenoemde onderdelen.

Effecten van stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden

Binnen de grenzen van de gemeente liggen twee Natura 2000-gebieden (Rijntakken en Kolland & Overlangbroek). Daarnaast ligt op circa 5km het Natura 2000-gebied Binnenveld, op 9 km Natura 2000-gebied Veluwe en op 15 km Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen. De Natura 2000-gebieden Rijntakken, Kolland & Overlangbroek, Binnenveld, Veluwe en Oostelijke Vechtplassen zijn (zeer) stikstofgevoelig en deels actueel overbelast. Afhankelijk van de locatie en aard van een ontwikkeling heeft stikstofdepositie een effect op deze Natura 2000-gebieden. Uitsluitend bij ontwikkelingen waarbij sprake is van hoge stikstofuitstoot (denk aan bedrijventerreinen of infrastructurele aanpassingen) zou sprake kunnen zijn van effecten als gevolg van stikstofdepositie. Aangezien de gemeente in de Omgevingsvisie stelt dat een nieuwe aansluiting van de A12 bij Maarn enkel mogelijk is indien er geen negatieve gevolgen zijn op de

kwaliteit van de natuur, worden significant negatieve effecten op het Natura 2000-gebied Binnenveld en Veluwe niet verwacht.

Het Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen is op ruime (circa 15 km) afstand van de gemeente gelegen. Voor dit gebied geldt dat veel mogelijke effecten op voorhand kunnen worden uitgesloten. Alleen voor grote ontwikkelingen, zoals bijvoorbeeld infrastructurele aanpassingen (bijvoorbeeld aanleg van nieuwe wegen), kan mogelijk een stikstofeffect optreden. Ook hier geldt dat, doordat een nieuwe aansluiting van de A12 bij Maarn enkel mogelijk is indien er geen negatieve gevolgen zijn op de kwaliteit van de natuur, (significant) negatieve effecten op het Natura 2000-gebied niet worden verwacht.

Analyse ambitie 'duurzame en toekomstbestendige agrarische sector'

De gemeente gaat met haar ambitie duurzame voedselproductie (agrarische transitie) aan de slag in een programma dat gericht is op het hele buitengebied. Daarbij zal ze in eerste instantie de provincie volgen om tot een aanpak te komen. Ook zal de gemeente inventariseren wat de toekomstplannen en wensen van de lokale agrarisch ondernemers zijn. Mogelijk betreft de gemeente ook de Wageningen University & Research (WUR) bij het ontwikkelen van het programma voor het buitengebied.

Effecten van verdroging

Voor de gehele gemeente geldt dat een toename van verharding (door woningbouw of toename van bedrijvigheid) verdroging tot gevolg hebben. Dit heeft uitsluitend gevolgen voor lokale oppervlakte- en grondwaterbeschikbaarheid. Regionale grond- en kwelwaterstromen zullen hierdoor niet worden beïnvloed. Het Natura 2000-gebied Rijntakken is voor de waterhuishouding volledig afhankelijk van rivierdynamiek. Om die reden zal dit gebied geen negatieve gevolgen door verdroging binnendijs ondervinden. Het Natura 2000-gebied Kolland & Overlangbroek is nabij de dijk gelegen. Hier is mogelijk sprake van rivierkwel, gezien het rivierengebied hoger gelegen is dan Kolland & Overlangbroek. Er is geen woningbouw nabij dit Natura 2000-gebied voorzien, waardoor effecten door verdroging niet worden verwacht. Voor de overige Natura 2000-gebieden (waaronder Binnenveld, Veluwe en Oostelijke Vechtplassen) geldt dat de afstand tussen het plangebied en de Natura 2000-gebieden, in combinatie met het uitsluitend lokale effect, er geen sprake zal zijn van significant negatieve effecten op deze (en verder weg gelegen) Natura 2000-gebieden door verdroging.

Mogelijke maatregelen om negatieve effecten te voorkomen

Voor het bepalen van mogelijke effecten op natuur als gevolg van ontwikkelingen is sprake van een hoge mate van onzekerheid. Welke effecten optreden, en in welke mate, is sterk afhankelijk van de uiteindelijke keuzes en ontwikkelingen in de gemeente. Zo kunnen de volgende mitigerende en compenserende maatregelen getroffen worden:

- Inzet van emissiearm of elektrisch materieel om stikstofemissies te voorkomen
- Zorgvuldige landschappelijke inpassing van ruimtelijke ontwikkelingen om bijvoorbeeld verstoring in Natura 2000-gebieden te voorkomen, zoals het realiseren van bomenrijen en heggen om optische verstoring (op afstand) te mitigeren
- Natuurinclusief bouwen

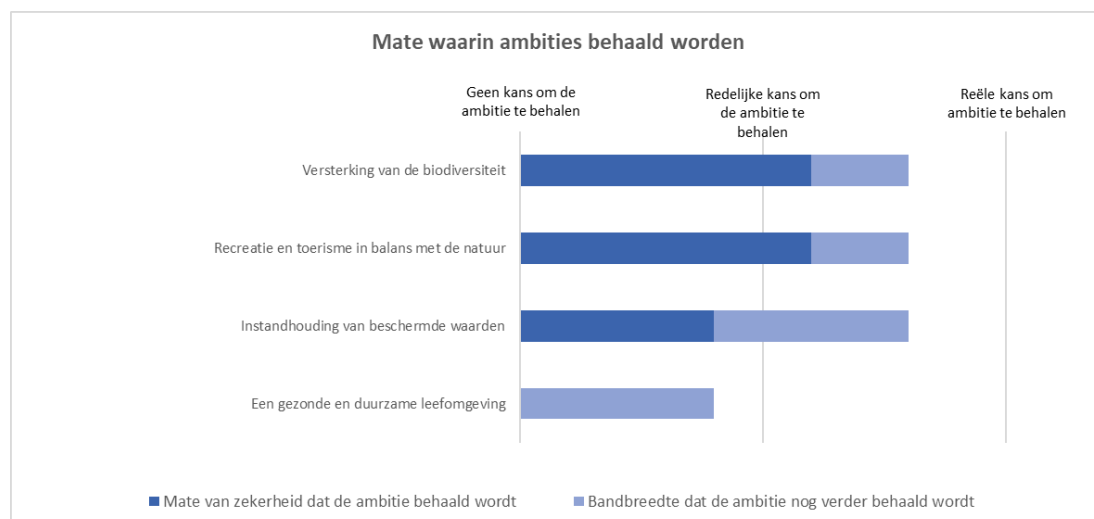
3.4 Doelbereik

De Commissie m.e.r heeft in haar toetsingsadvies aangegeven dat de figuren die het doelbereik visualiseren lastig te begrijpen zijn. Deze paragraaf bevat daarom aangepaste figuren om dit te verduidelijken. De beoordeling van het doelbereik is niet gewijzigd ten opzichte van de beoordeling zoals opgenomen in het MER⁹. Daarom wordt daar verder niet op ingegaan in deze notitie.

Om een uitspraak te doen over het doelbereik is gekeken wat de belangrijkste belemmeringen en kansen zijn in het behalen van deze doelen en hoe het effect van de Omgevingsvisie is beoordeeld. Naast belemmeringen die het doelbereik beperken kan ook sprake zijn van onzekerheden. De onzekerheid wordt groter naarmate autonome ontwikkelingen mee spelen (bijvoorbeeld: wanneer rijden alle voertuigen emissieloos?) en/of als de gemeente afhankelijk is van andere partijen en overheden. De bandbreedte van onzekerheid geeft dus aan hoeveel de gemeente zelf doet aan het behalen van de gestelde ambities. Figuren 3.1 tot en met 3.3 geven per ambitie aan in welke mate de doelen gehaald worden. Het doelbereik wordt langs een schaal gelegd, welke is opgedeeld in de onderstaande drie maten:

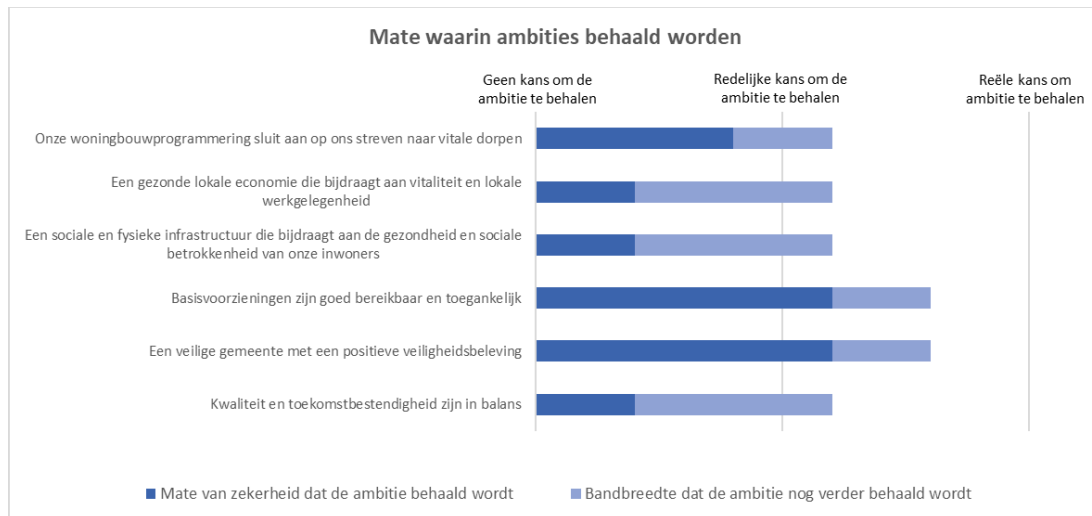
1. Geen tot zeer beperkte kans om de ambitie te behalen
2. Redelijke kans om de ambitie te behalen
3. Reële kans om de ambitie te behalen

Het doelbereik is kwalitatief beoordeeld. De donkerblauw balk geeft de mate van zekerheid aan dat de ambitie behaald wordt. Het lichtblauwe gedeelte geeft de bandbreedte aan dat de ambitie nog verder behaald kan worden.

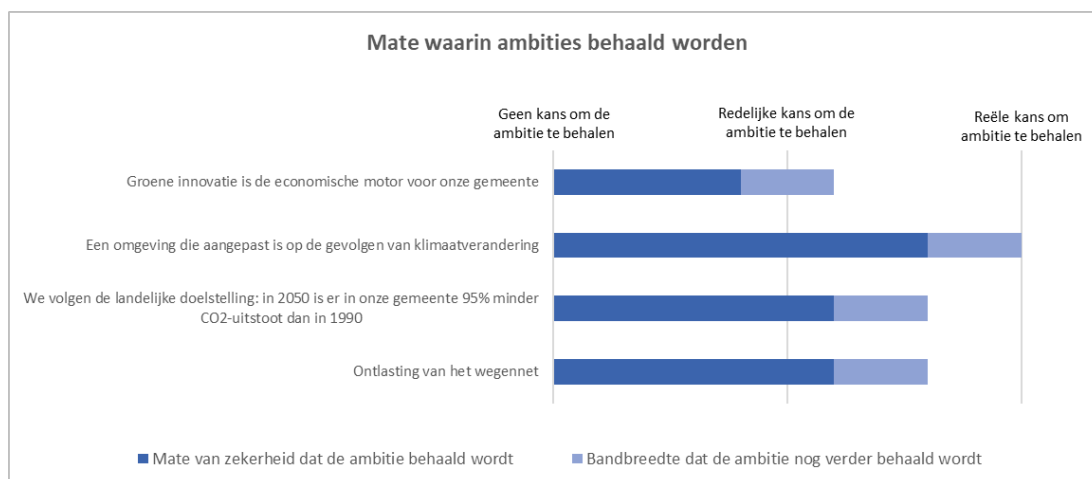

Figuur 3.1 Doelbereik ambities met betrekking tot Kwalitatief hoogwaardige leefomgeving

⁹ Zie paragraaf 4.3 van PlanMER en Passende Beoordeling Omgevingsvisie Utrechtse Heuvelrug (2021). Kenmerk: R001-1281326BJM-V01-kzo-NL

Figuur 3.2 Doelbereik ambities met betrekking tot Vitale dorpen

Figuur 3.3 Doelbereik ambities met betrekking tot Toekomstgericht

4 Monitoring en evaluatie

Op dit moment vindt monitoring en evaluatie plaats door de gemeente. Dit vindt echter niet structureel voor alle onderwerpen en opgaven plaats en er is geen consequente, eenduidige wijze waarop dit uitgevoerd wordt. Daarom is de gemeente voornemens ter uitwerking en uitvoering van de Omgevingsvisie met omgevingsprogramma's te gaan werken. In deze programma's wordt monitoring en evaluatie als vast onderdeel opgenomen. Door dit consequent toe te passen wordt (bij)sturing eenvoudiger. De thema's met ambities en indicatoren uit het beoordelingskader uit het planMER kunnen dienen als eerste aanzet voor de beleidsmonitoring van de Omgevingsvisie. Alle thema's inclusief de belangrijke ambities uit de Omgevingsvisie zijn hiermee gedekt. De beoordeling in het planMER van deze thema's kan deels gezien worden als een soort 'nulmeting'. Benadrukt wordt dat dit een eerste aanzet betreft. Hoe het aspect monitoring en evaluatie precies vorm krijgt, wordt uitgewerkt in het kader van de oprichting van de programma's.